

ویژگی‌های امام شهید از زبان مقام معظم رهبری

حجت‌الاسلام والمسلمین مصطفی محبوب‌زاده*

اشاره

ایامی چند از شهادت جانسوز قاعد امت به دست جنایتکاران تاریخ بشر می‌گذرد. در دورانی که بیانیه‌های حقوق بشر و قوانین بین‌الملل گوش عالم را کر کرده است، جنایتکاران به راحتی به تروریسم دولتی اقدام می‌کنند و رهبر یک کشور که نه، بلکه یک امت را به شهادت می‌رسانند. شیاطینی که از کشتن زنان و کودکان و شهروندان بی‌گناه و بی‌پناه هیچ ابایی ندارند، به یک مدرسه با ده‌ها کودک و معلم و پدر و مادر با سنگین‌ترین و پیشرفته‌ترین بمب‌ها حمله می‌کنند و ۱۶۸ کودک را به شهادت می‌رسانند؛ آب هم از آب تکان نمی‌خورد!

دشمن البته با هدف سقوط و فروپاشی نظام (تغییر رژیم)، نابودی توان هسته‌ای و قدرت موشکی ایران وارد شد؛ اما با وجود به شهادت رساندن قاعد امت و وارد کردن ضربه‌های بزرگ به رده فرماندهی نظامی و امنیتی، به دلیل ثبات ساختاری که میراث آن مرد حکیم است و همچنین شجاعت فرماندهان و رزمندگان نظامی و مردم با عظمت حاضر در صحنه، به اهداف خود نرسید. به یقین سخن گفتن از امام شهید در یک مقاله کوتاه نمی‌گنجد؛ اما موضوعی که بناست به اختصار بررسی شود، برخی از ویژگی‌های امام شهید حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای با نگاهی به بیانیه رهبر معظم انقلاب سیدمجتبی خامنه‌ای به مناسبت چهلم ایشان است. امید است که گامی هرچند اندک در شناساندن آن دریای با عظمت علم و حکمت و عرفان و معرفت برداشته باشیم.

فرازهایی از بیانیه امام سیدمجتبی حسینی خامنه‌ای

صحبت از مردی است که آن قدر که مشهور بود، شناخته نشد. همه می‌دانند که قائد شهید ما،

* کارشناس مطالعات اجتماعی و مدرس حوزه و دانشگاه.

فقیهی زمان‌شناس و بصیر، مجاهدی خستگی‌ناپذیر و چون کوه استوار و محکم، عالمی عامل و ربانی، اهل ذکر و تهجد و تضرع به درگاه ربوبی و توسل به ذوات مقدسه معصومان علیهم‌السلام و از عمق جان، مؤمن به وعده‌های الهی بودند. از ویژگی‌های دیگر ایشان، ایران‌دوستی و تلاش مستمر برای استقلال هرچه بیشتر ایران عزیز بود که در کنار آن بر وحدت کلمه و انسجام ملی تأکید داشتند. ایشان عمری را در تلاش برای برپایی نظام اسلامی و قوام و بقای آن طی کردند؛ با این وجود، جمهوری اسلامی بدون مردم از نظر ایشان بی‌معنا می‌نمود. ایشان با وجود اقتدار و صلابت، بهره‌افری از ظرافت در اندیشه و نگرش به امور داشتند؛ به ظرفیت‌های کشور به‌ویژه جوانان توجه خاصی مبذول می‌کردند و نیز به علم و فناوری و پیشرفت در سایه آن اهمیت می‌دادند.^۱

۱. زمان‌شناسی و بصیرت

بصیرت به معنای نوعی نگاه همه‌سونگر و دقیق است؛ نگاهی که از لایه‌های بیرونی بگذرد و به درون راه یابد؛ نگاهی که آن سوی حادثه‌ها را بکاود و متناسب با دریافتی که محصول این تأمل و روشن‌بینی است، تصمیم بگیرد و عمل کند.^۲ بصیرت همان ویژگی‌ای است که یاران اندک امام حسین علیه‌السلام در میان انبوه مردمان آن زمان، تنها کسانی بودند که با ژرف‌نگری همراهی با امام را انتخاب کردند و نام و راهشان در همیشه تاریخ جاری و جاودانه گردید. خداوند متعال در قرآن به اهمیت بصیرت اشاره می‌کند: «قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي: ^۳ بگو این طریقه و راه من است که من و هر کسی که پیرو من است، بر پایه بصیرت و بینایی به سوی خدا دعوت می‌کنم».

بصیرت از نگاه امام شهید

از ویژگی‌های بارز امام شهید این بود که نه تنها خود دارای بصیرتی عمیق بود و این مسئله به زمان‌شناسی ایشان کمک شایان توجهی کرده بود، بلکه در تمام دوران زعامت و حتی قبل از آن کوشید مردم نیز با بصیرت و روشن‌بینی همراه شوند.

۱. پیام امام سیدمجتبی خامنه‌ای به مناسبت چهلم قاعد شهید امت، ۱۴۰۵/۱/۲۱، قابل دسترس در:

<https://www.leader.ir/fa>

۲. محمدرضا سنگری، آینه‌داران آفتاب، ج ۱، ص ۶۴.

۳. یوسف: ۱۰۸.

ایشان می‌فرماید: «بصیرت این است که انسان بداند این حقایق (نقاط ضعف و قوت خودش و دشمن) را درک کند، جایگاه خودش را، جایگاه کشورش را، جایگاه ملتش را، جایگاه منطقی انقلاب را، جایگاه آن خط مستقیم و صراط مستقیمی که امام در کشور ترسیم کرد، جایگاه اینها را بداند؛ این، بصیرت است»^۱.

علی اکبر بشارتی - وزیر اسبق کشور - درباره ملاقات خاویر پرز دکوئیار با رهبر شهید انقلاب اسلامی (قدس الله نفسه الزکیه) می‌گوید:

بعد از صدور قطع‌نامه ۵۹۸ سازمان ملل، از سوی کشورهای قدرتمند دنیا بر ایران فشارهای زیادی وارد می‌شد تا آن را بپذیریم. در همان ایام دبیرکل وقت سازمان ملل متحد برای رایزنی‌های لازم به ایران آمد و با رهبر شهید که آن زمان رئیس‌جمهور بودند، ملاقات کرد. پس از ملاقات به من گفت: رئیس‌جمهور شما از کدام دانشگاه علوم سیاسی فارغ‌التحصیل شده است؟ سپس گفت: من از چند دانشگاه معتبر دنیا مدرک دکترای علوم سیاسی دارم و بیش از سی سال است که کار سیاسی می‌کنم و ده سال است که دبیر کل سازمان ملل هستم؛ تاکنون شخصیتی سیاست‌مدارتر و هوشمندتر از رئیس‌جمهور شما ندیده‌ام.^۲

۲. ایمان به وعده‌های الهی

رهبر انقلاب از عمق جان به وعده‌های الهی ایمان داشت؛ از این رو هرگز از ادامه راه، مواجهه با مشکلات بزرگ و قرارگرفتن در مقابل بزرگ‌ترین دشمنان خوف و هراسی به دل راه نمی‌داد. مواضع کوبنده و بدون ذره‌ای لکنت ایشان در مقابل مستکبران عالم، حضورهای حماسی‌شان در یک قدمی خطر هم در جبهه‌های نبرد و هم در همین سال‌ها، مثل حضور طولانی‌مدت در «نماز جمعه نصر» و ایام پس از جنگ دوازده‌روزه و بالاخره شهادت شجاعانه، گواه اعتقاد راسخ این مرد الهی به وعده‌های تخلف‌ناپذیر خداوند است.

مروری بر بیانات امام شهید درباره وعده‌های الهی

- ما شک نداریم که «إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ»^۳ وعده الهی حق است». «وَلَا يَسْتَخْفَىٰكَ الَّذِينَ لَا

۱. بیانات رهبری در دیدار فرماندهان گردان‌های بسیج، ۱۳۹۴/۹/۴.

۲. محمدحسین راجی، سنگ محک، ص ۱۳۶ به نقل از جلوه آفتاب.

۳. رم: ۶۰.

یوقنون: ^۱ اینهایی که به وعده الهی یقین ندارند، با منفی بافی های خودشان شما را باید متزلزل نکنند، سست نکنند».^۲

- وقتی که ما ایمان به خدا را در مسائل عینی، در مسئله مبارزه با استکبار مطرح می کنیم، معنای ویژه ای دارد. ایمان به خدا در این مقام به معنای ایمان به وعده های الهی است. خدای متعال در قرآن وعده هایی داده است که این وعده ها تخلف ناپذیر است. وعده داده است «إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ»؛^۳ وعده داده است که «وَ لِيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرْهُ»؛^۴ وعده داده است که «إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا»؛^۵ وعده داده است که «وَ أَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَمَا كُنتُمْ فِي الْأَرْضِ»؛^۶ اگر خدا را نصرت کنید خدا به شما ثبات قدم خواهد داد و شما را نصرت خواهد کرد؛ آنچه به سود مردم است، ماندگار است، ماندنی است، کف های روی آب، رفتنی است و ناحق و باطل همان کف روی آب است و حق یعنی حقیقت اسلام، عبارت است از آنچه خواهد ماند؛ اینها وعده های الهی است؛ «إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ»^۷ خدا وعده های خودش را تخلف نخواهد کرد».^۸

۳. توجه ویژه به جوانان به مثابه ظرفیتی مهم

توجه ویژه به جوانان در سیره و کلام رهبر شهید کاملاً مشهود بود؛ چراکه جوانان در نگرش ایشان به مثابه موتور محرک حرکت روبه جلوی کشور بودند؛ از این رو هم قبل از انقلاب و هم در دوران ریاست جمهوری و رهبری به نقش دهی به جوانان اعتقاد داشتند. رهبر شهید همواره در روند دیدارها و ملاقات های خود فرصت های ویژه ای را در اختیار اقشار مختلف جوانان کشور قرار می دادند و از این مجرا ضمن شنیدن نقطه نظرات، انتقادات و پیشنهادهای آنها به تبیین جایگاه و نقش اثرگذار جوانان، وظایف و مسئولیت هایشان و نیز ارائه توصیه های لازم برای ارتقای سطح فکری، معنوی و اجتماعی آنها می پرداخت.

۱. رم: ۶۰.

۲. بیانات در دیدار دانش آموزان و دانشجویان، ۱۰/۰۸/۱۴۰۲.

۳. محمد: ۷.

۴. حج: ۴۰.

۵. حج: ۳۸.

۶. رعد: ۱۷.

۷. آل عمران: ۹.

۸. بیانات در مراسم سی و چهارمین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی (رحمه الله)، ۱۴/۰۳/۱۴۰۲.

جوانان مخاطب بیانیه گام دوم

مخاطب اصلی بیانیه گام دوم انقلاب جوانان بودند: «اینک در آغاز فصل جدیدی از زندگی جمهوری اسلامی، این بنده ناچیز مایلم با جوانان عزیزم، نسلی که پا به میدان عمل می‌گذارد تا بخش دیگری از جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ را آغاز کند، سخن بگویم»^۱.

لزوم روحیه امید در جوانان

ایشان به جوان ایرانی با دیده اعتماد و امید می‌نگریست و وجود امید را برای این نسل ضروری می‌دانست؛ چراکه معتقد بود یکی از نقشه‌های دشمن ایجاد ناامیدی در میان جوانان برای آینده است:

هر جا جوان‌ها وارد می‌شوند، با خودشان مژده امید و نوسازی و نوآوری را به همراه می‌آورند. امروز یک جریان تبلیغاتی گمراه‌کننده‌ای وجود دارد که می‌خواهد عکس این را تبلیغ بکند؛ ... نسل جوان ما در همه عرصه‌ها و میدان‌ها تا امروز دارای حرکت درخشنده بوده است، در آینده هم ان‌شاءالله همین جور خواهد بود.^۲

ایشان خودشان هم سرشار از روحیه جوانی و امید بودند و در بیت شعری سرودند:
سرشارم از جوانی هر چند پیر دهرم چون سرو در خزان نیز، رنگ بهار دارم^۳

برخورد زیبا با جوان معترض

در یکی از دیدارها با مدال‌آوران المپiad در سال ۱۳۹۸، یک جوان خارج از پروتکل‌های رایج بلند می‌شود و گلایه‌هایی را از وضعیت نامناسب مقام‌های المپادی و تمایل به فرار از ایران به دلیل ناامیدی و بی‌انگیزه‌بودن مطرح می‌کند؛ چراکه بهای لازم به آنها داده نمی‌شود و استعدادشان در تخصصی که دارند به کار گرفته نمی‌شود.

رهبر شهید با بیانی ملاحظت‌آمیز تفقد می‌کند و در ادامه پاسخ می‌دهد: «ممکن است با برخی حرف‌های شما من موافق باشم؛ اما با ناامید شدن به شدت مخالفم. شما جوانید و این مسائل که گفتید، مشکلات است. اگر بنا بود در مقابل مشکلات ناامید شویم، نسل‌های قبلی اصلاً حرکت‌شان متوقف می‌شد و ما امروز باز در همان دوران طاغوت و انجماد و عقب‌ماندگی

۱. بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷/۱۱/۲۴.

۲. بیانات در مراسم مشترک دانش‌آموزی دانشجویان دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح، ۱۴۰۱/۷/۱۱.

۳. غزل شرح حال، مقام معظم رهبری.

و فساد بودیم. برای شمای جوان هیچ چیزی نباید ایجاد ناامیدی کند...؛ ناامیدی سم است، هیچ چیز مجوز ناامیدی نمی‌شود».

جوان می‌گوید از بچگی آرزوی دیدار رهبری را داشته است، نزد رهبری می‌آید و رهبری او را می‌بوسد و با درخواست چغیبه و اجابت رهبری تمام می‌شود.^۱

تمام کسانی که با ایشان ارتباط داشته‌اند و این روزها از خاطرات خود می‌گویند، بر این مهم تأکید دارند که آقا برای جوانان وقت می‌گذاشت و موقع صحبت اجازه نمی‌داد کسی مزاحم‌شان شود.

۴. اهمیت دادن به علم و فناوری و پیشرفت

اهتمام رهبر شهید به پیشرفت علم و فناوری را می‌توان در بیانات و حمایت‌های فراوان از شرکت‌های دانش‌بنیان، اهمیت دادن به توانمندی و رشد علمی جوانان به‌ویژه حمایت از مقام‌های برتر المپیادهای علمی و نشست‌های صمیمی که با این جوانان برگزار می‌شد، جستجو کرد.

او معتقد به این کلام امیرالمؤمنین علیه السلام بود که «الْعِلْمُ سُلْطَانٌ مَنْ وَجَدَهُ صَالٍ بِهِ وَ مَنْ لَمْ يَجِدْهُ صَيْلٌ عَلَيَّ^۲؛ دانش، سلطنت و قدرت است؛ هر که آن را بیابد، با آن یورش برد و پیروز شود، و هر که آن را نیابد، بر او یورش برند و مغلوب گردد».

انتظار رهبری شهید از مراکز علمی

«من انتظارم این است که ما پنجاه سال دیگر (نمی‌گویم ده سال، پانزده سال دیگر) در دنیا و در سطح عالم، حرف اول علمی را بزنیم؛ یعنی مرزهای علم را ما تعیین کنیم. کار به جایی برسد که زبان ما - که زبان فارسی است - در دنیا زبان علم بشود».^۳

دیدار با نخبگان

دیدار با نخبگان به‌ویژه در دهه نود از اولویت‌های امام شهید است؛ دیداری که حتی در ایام شهادت سیدحسن نصرالله که بسیار بر امام شهید سنگین است، لغو نمی‌شود. ایشان در ابتدای

۱. باشگاه خبرنگاران جوان:

<https://www.yjc.ir/fa/news/7043179>.

۲. عبدالحمید بن هبة الله ابن ابی‌الحدید، شرح نهج البلاغة، ج ۲۰، ص ۳۱۹.

۳. بیانات در دیدار با اساتید و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها، ۱۳/۷/۱۳۸۵.

دیدار می‌فرماید: «ما در این روزها عزاداریم؛ به خصوص بنده به جد عزادار هستم. حادثه‌ای که اتفاق افتاد، حادثه کوچکی نیست. فقدان آقای سیدحسن نصرالله حادثه کمی نیست و جداً ما را عزادار کرده است. فضا فضایی عزای عمومی است در کشور و به معنای واقعی کلمه عزاست، این دیدار را به بعد موکول نکردم. ... فکر کردم که این موضوع نباید عقب بیفتد. این جهت‌گیری و گرایش به نخبگی و نخبگانی نباید عقب بیفتد»^۱.

میراث علمی امام شهید

برخی از پیشرفت‌های کم‌نظیر و انکارناپذیر جایگاه علمی ایران در حوزه‌های مختلف در جهان و منطقه در این سال‌ها:

(الف) در یک دوره سی‌ساله از سال ۱۹۸۰ تا سال ۲۰۱۰ میلادی، رشد خروجی‌های علمی ایران، یازده برابر بیشتر از متوسط جهان و بیش از هر کشور دیگری بوده است.

(ب) طبق داده‌های استنادی جهان اسلام، ایران از نظر شمار انتشارات در ده سال گذشته در حوزه مهندسی رتبه ۱۲، علوم مواد رتبه ۱۱، شیمی رتبه ۱۲ و ریاضی، رتبه ۱۴ در جهان را به دست آورده است.

(ج) ایران در حوزه‌های شیمی، مهندسی، علوم مواد، فیزیک، ریاضی، داروشناسی و سم‌شناسی، علوم کامپیوتر، زمین‌شناسی، میکروبی‌شناسی و علوم فضا، رتبه ۱ را در میان کشورهای اسلامی در سال ۲۰۱۷ کسب کرده است؛ یعنی چند سال زودتر از افق چشم‌انداز^۲.

۵. ایران دوستی

امروز ایران دوستی امام شهید بر همگان روشن شده است؛ فقیه‌ی که با وجود تسلط کامل به زبان عربی و محتوای قرآن و روایات اهل بیت در حوزه‌های مختلف، حساسیتی کم‌نظیر به زبان فارسی دارد و کاملاً مقید است که از واژه‌های فارسی در نوشته‌ها و گفته‌ها بهره گرفته شود.

روزنامه اینترنتی «صدای ایران» متعلق به دفتر حفظ و نشر آثار رهبر شهید انقلاب در مقاله‌ای با عنوان «شهید کشور دوست»، نکات مهمی را درباره نگاه حضرت امام خامنه‌ای به وطن و اهمیت ایران برای ایشان منتشر کرده است که بخش‌هایی از آن در ادامه آمده است.

در سال‌های اول جنگ تحمیلی، در جلسه پرسش و پاسخ نماینده امام، آیت‌الله خامنه‌ای با

۱. بیانات در دیدار با نخبگان، ۱۱ مهر ۱۴۰۳.

۲. اندیشکده راهبردی سعدا، زیر نظر محمدحسین راجی، صعود چهل ساله ۲، ص ۱۹۲.

رزمندگان، این دوگانه در قالب یک پرسش مطرح شد که ما برای اسلام مبارزه می‌کنیم یا وطن؟ آن سال‌ها پروژه‌ای که در دوره طاغوت برای شکاف بین «ایرانیت» و «اسلامیت» شکل گرفته بود، هنوز جلوی چشم خیلی از رزمندگان بود. پاسخ آیت‌الله شهید خامنه‌ای صرفاً رفع یک ابهام نبود؛ صورت‌بندی یک نظریه و منطق دائمی بود. وقتی انقلاب اسلامی ظرف تحقق اسلام در ایران شده، دفاع از یکی بدون دیگری بی‌معناست... ببینید امروز وطن با کدام اندیشه گره خورده است؟ این دو بر هم منطبق شده‌اند... امروز ایران عزیز با اندیشه اسلام - که مایه اصلی انقلاب است - یکی شده است. شما اگر بخواهید از انقلاب اسلامی دفاع کنید، نمی‌توانید از ایران دفاع نکنید».

در دوره سی‌وهفت‌ساله رهبری قائد شهید از پایان دفاع مقدس تا مسیر بازسازی و پیشرفت، به تدریج در سیاست‌گذاری، نهادسازی و فرهنگ عمومی، این مفهوم و نگاه به وطن رسوب کرد و از یک پاسخ به یک باور عمومی تبدیل شد؛ به همین دلیل «ایران‌دوستی» از سطح احساس عبور کرد و به برنامه عمل بدل شد؛ چه در دوران جنگ، چه در دوران صلح.

در این چارچوب، این نظریه وطن‌دوستی و ایران‌دوستی در چند ساحت کلیدی عملی بیشتر خود را نشان داد: زبان فارسی به مثابه زیرساخت هویت ملی، تاریخ و مفاخر ایرانی در جایگاه بستری برای خودآگاهی ملی، میراث باستانی به مثابه منبعی برای اعتماد به نفس تاریخی و امنیت و تمامیت ارضی ایران که حفظ آن در منظومه فکری ایشان یک واجب شرعی است.

ایشان در بازدید آذر ۱۳۶۷ از تخت جمشید، آن را «گنجینه‌ای که می‌توان در آن تاریخ ایران و ایرانی را مشاهده کرد» توصیف می‌کنند و هم‌زمان تأکید دارند که باید میان هنر و تمدن ایرانی و سلطه‌گری پادشاهان تفکیک کرد. امام شهید به علم و فناوری هم به مثابه ابزاری برای تثبیت این هویت در سطح قدرت تأکید داشت.^۱

کتاب‌نامه

۱. ابن ابی‌الحدید، عبدالحمید بن هبة‌الله، شرح نهج‌البلاغه، قم: مکتبه‌آیه‌الله العظمی المرعشی النجفی رحمه‌الله.
۲. اندیشکده راهبردی سعدا، زیر نظر محمدحسین راجی، صعود چهل‌ساله ۲، چ ۴، قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، ۱۴۰۲ ش.

۱. «شهید کشوردوست» عنوان سرمقاله روزنامه اینترنتی «صدای ایران» متعلق به دفتر حفظ و نشر آثار رهبر شهید انقلاب، ۱۴۰۵/۲/۸.

ویژگی‌های امام شهید از زبان مقام معظم رهبری ■ ۹۵

۳. پایگاه اطلاع‌رسانی آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای: <https://farsi.khamenei.ir>
۴. پیام امام سیدمجتبی خامنه‌ای به مناسبت چهلم قاعد شهید امت، ۱۴۰۵/۱/۲۱؛ در: <https://www.leader.ir/fa>
۵. راجی، محمدحسین، سنگ محک، [بی‌جا]: نشر معارف، ۱۴۰۰ ش.
۶. روزنامه اینترنتی «صدای ایران»، «شهید کشور دوست»، دفتر حفظ و نشر آثار رهبر شهید انقلاب، ۱۴۰۵/۲/۸.
۷. سنگری، محمدرضا، آینه‌داران آفتاب، چ ۱، تهران: نشر بین‌الملل، ۱۳۸۶ ش.
۸. «ناگفته‌هایی از تدابیر رهبری در ۲۲ سال اخیر»؛ گفتگو با سرلشکر صفوی دستیار و مشاور عالی فرمانده کل قوا، ۱۳۹۰/۱۱/۱۸: <https://www.tabnak.ir>

